

Uttalelse til høring:

Bevaringsstrategi for næringer og industriers kulturmiljø fra Institutt for arkitektur og teknologi

Denne uttalelsen er forfattet på vegne av Institutt for arkitektur og teknologi (IAT) ved NTNU. Vi anerkjenner viktigheten av bevaringsstrategier som et virkemiddel for å prioritere og ivareta konkrete kulturmiljøer. Det er derfor positivt at det arbeides med å utvikle solide prinsipper og virkemidler på dette området. En bevaringsstrategi for kulturmiljøer knyttet til næringer og industri er omfattende og kompleks. Denne uttalelsen kommenterer derfor ikke alle de foreslåtte deltemaene og prioriterte områdene. IAT ønsker særlig å rette oppmerksomheten mot *Deltema 1: Industrien som bygde samfunnet*, som vurderes som spesielt relevant. Vi vil derfor fremme konkrete og detaljerte forslag som kan bidra til å styrke dette deltemaet i bevaringsstrategien. Under følger våre kommentarer:

Side 25 – 27

BESKRIVELSE OG AVGRENSNING

«Deltemaet skal bidra til en mer helhetlig tilnærming til store industrimiljø. Det skal også bidra til å gjøre det mulig å bevare og formidle store og komplekse industrianlegg, blant annet gjennom en tverrfaglig innsats for å utvikle dokumentasjon. Under dette deltemaet prioriteres både industrimiljø og hjørnesteinsbedriften.»

Kommentar:

Ved Institutt for arkitektur og teknologi ved NTNU i Trondheim pågår det omfattende forskning på historiske bygninger, men også industrimiljøer og industribygninger, samt på historiske konstruksjonsprinsipper og teknologihistorie. Dette fagmiljøet representerer en verdifull ressurs som bør involveres som faglig støtte i fremtidige prosjekter. Den pågående forskningen viser også at kunnskapen har høy overføringsverdi til andre bygningstypologier, også utenfor industriens kulturmiljøer. Begrepet industrimiljø kan imidlertid oppleves som noe overordnet. Det kan derfor være hensiktsmessig å inkludere bygninger og bygningsteknologi som egne, mer detaljerte undertemaer. Historisk sett har valg av bygningsteknologi ofte vært tett knyttet til prosessindustrien, og dette er avgjørende for å kunne lese og forstå anleggene i dag. Mange originale installasjoner knyttet til industriprosesser er fjernet eller erstattet, og bygningene står ofte igjen som de eneste fysiske minner om tapt industrihistorie og -arkeologi.

Side 29 – 31

UTFORDRINGER OG MULIGHETER

«Kulturmiljøene knyttet til de største næringene våre er ofte store og komplekse. De kan også være lite tilgjengelige. Det gjelder særlig for en del av de nyere næringene, der kunnskapshull og raske endringer gjør at det ennå mangler oversikt over og innsikt i hva kulturmiljøene består i...

...Dokumentasjon, kartlegging og registrering vil derfor være viktige virkemidler i bevaringsarbeidet, både som supplement og som alternativ der juridisk og fysisk vern er for kostnadskrevenende.»

Postadresse	Org.nr. 974 767 880	Besøksadresse	Telefon	Saksbehandler
NTNU		Alfred Getz vei 3	73 59 50 63	Thomas Haupt
Institutt for arkitektur og teknologi	postmottak@ad.ntnu.no	Sentralbygg 1, 7. etg		thomas.haupt@ntnu.no
7491 Trondheim	www.ntnu.no			Tlf: 98444919

Adresser korrespondanse til saksbehandlende enhet. Husk å oppgi referanse.

Kommentar:

Pågående forskningsprosjekter har resultert i doktorgradsavhandlinger og publikasjoner i internasjonale vitenskapelige tidsskrifter, blant annet med fokus på Rjukan–Notodden industriarv. Forskningen har særlig belyst bygninger og bygningsteknologi, og representerer et viktig skritt mot en helhetlig dokumentasjon av større industriområder. Tilgang til slike områder er ofte utfordrende, spesielt når de fortsatt er i drift. Forskningen viser imidlertid at det finnes betydelig overføringsverdi mellom konstruksjonsprinsipper og bygningstypologier i industrimiljøer oppført fra siste halvdel av 1800-tallet og frem til andre verdenskrig. Denne overføringsverdien bør utnyttes bedre gjennom organisert og helhetlig dokumentasjon.

«Teknologihistorien er en imponerende og interessant del av norsk industrihistorie som er verdifull å løfte fram for å skape bevissthet om Norge som teknologinasjon. Noen eksempler på norsk teknologi og ingeniørkunst er lysbueprosessen til Birkeland-Eyde...

...Økt oppmerksomhet om norsk teknologihistorie og ingeniørkunst kan også bidra til å øke interessen for tekniske fag og yrkesfag som er viktige for en bærekraftig utvikling i framtiden.»

Kommentar:

Det er viktig å rette søkelyset mot norsk teknologihistorie, slik eksemplene fra prosessindustrien illustrerer. Samtidig vil et økt fokus på bygningsteknologi kunne bidra til å løfte frem de historiske håndverksfagene og styrke interessen for håndverksutdanninger. Dette dokumentet omtaler i liten grad behovet for håndverkskompetanse knyttet til istandsetting og bevaring av eksisterende bygninger – et område som i økende grad krever både spesialisert kunnskap og respekt for tradisjonelle metoder. Det vises riktignok til Riksantikvarens håndverksstrategi inkl. «15 anleggene i bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner og at det er opparbeidet verdifull kompetanse både på stål og betong...»

Strategien understreker viktigheten av å dokumentere og videreføre håndverkskompetanse og teknologikunnskap – noe som er sentralt både for anvendt forskning og utdanning. En tydeligere vektlegging av bygninger i bevaringsstrategien kunne styrket denne koblingen ytterligere. Det er et stort behov for kompetanseheving innen bevaring og istandsetting, både blant utførende håndverkere og blant prosjekterende fagpersoner som arkitekter og ingeniører. Kirkebevaringsprogrammet, med blant annet innsatsområdet «Kompetanseheving», illustrerer dette behovet. Industribygninger, med sine historiske konstruksjonsprinsipper og materialbruk, har mange likhetstrekk med kirketypologien. Det er derfor viktig å se disse i sammenheng for å sikre helhetlig bevaring og kunnskapsoverføring.

Side 32**INTERESSENER OG AKTØRER**

«Sentrale interessenter og aktører innenfor dette deltemaet er fylkeskommunene, Sametinget, Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), universitetsmuseene og forvaltningsmuseene. Både offentlige og private forskningsmiljøer samt universiteter, høyskoler og institutter vil kunne bidra med faglig støtte.»

Kommentar:

Strategien understreker behovet for en tverrfaglig tilnærming og forskning, særlig innen industriarkeologi og teknologihistorie, for å sikre en helhetlig forståelse av kulturmiljøene. Selv om universiteter og høyskoler nevnes

som relevante aktører, fremstår strategien som svakt forankret i den eksisterende forskningsinfrastrukturen. Sentrale institusjoner som NTNU og andre forskningsmiljøer er ikke eksplisitt omtalt – med unntak av NIKU. Dette svekker strategiens kobling til fagmiljøer med betydelig kompetanse og pågående aktivitet innen feltet. Som tidligere nevnt foregår det både forskning og undervisning knyttet til historiske industribygninger, bygningsarkeologi og bygningsteknologier. Her kan NTNU spille en viktig rolle og tilby konkret støtte som en aktiv aktør i bevaringsstrategien for kulturmiljøer knyttet til næringer og industriers kulturmiljø.

Avsluttende kommentarer:

Som utdanningsinstitusjon har vi et naturlig fokus på forskning og kompetanseutvikling. Det er derfor vi påpeker at bevaringsstrategien for kulturmiljøer knyttet til næringer og industri mangler en tydelig kobling til en eksplisitt forskningsstrategi. Dokumentet gir ingen direkte indikasjoner på hvordan forskningsmiljøer skal involveres, hvilke forskningsområder som bør prioriteres, eller hvordan forskningsresultater skal integreres i forvaltningen. Som nevnt innledningsvis, finnes det relevant forskning hos en rekke aktører, men denne er ikke koordinert på en måte som muliggjør helhetlig bruk i fremtidig bevaringsarbeidet.

Strategien bør derfor ha som mål å etablere en grunnleggende oversikt og en samarbeidsplattform for fremtidige bevaringsprosjekter. Dette vil gjøre det mulig for forvaltningen å dra nytte av og anvende resultater fra pågående forskning på tvers av fagmiljøer og institusjoner. Det er forståelig at strategien i denne fasen ikke utdyper hvordan forskningen skal finansieres, hvilke detaljerte virkemidler som skal benyttes, eller hvordan forskningssamarbeid skal organiseres. Likevel, og særlig med tanke på behovet for mer systematisk kunnskapsutvikling, bør det gis signaler om fremtidig finansiering og virkemidler for forskningsprosjekter. Dette kan for eksempel skje i samarbeid med Forskningsrådet, gjennom etablering av forskningsprogrammer eller støtte til doktorgradsprosjekter.

På vegne av NTNU IAT,
Thomas Haupt

Førsteamanuensis,
Arkitekt PhD MArch BSc (Hons) & steinhuggermester

Institutt for arkitektur og teknologi
Fakultet for arkitektur og design
NTNU